

IRMO

aktualno

DIGITALNA DIPLOMACIJA EUROPSKE UNIJE U KONFLIKTNOM OKRUŽENJU

Zoe Tia Zlatkov

Uvod

U posljednjim desetljećima razvoj digitalne tehnologije promijenio je političku, društvenu i komunikacijsku sliku današnjeg svijeta, što je stvorilo novi pogled na međunarodne odnose. Osim što utječe na komunikaciju između ljudi, digitalizacija utječe i na način na koji vlade ostvaruju svoje ciljeve i provode svoju vanjsku politiku. Budući da su brza razmjena informacija i jasno prenošenje poruka ključni za postizanje diplomatskih ciljeva, tradicionalna diplomacija - jedan od glavnih alata međunarodnih odnosa - sve se više seli u digitalni prostor. U tom dinamičnom okruženju države moraju razvijati promišljene digitalne strategije kako bi učinkovito komunicirale, gradile saveze i štatile svoje interese u svijetu povezanom mrežama.

Digitalna diplomacija danas ima važnu ulogu u međunarodnim odnosima. Diplomati i druge institucije koriste digitalne komunikacijske platforme kako bi unaprijedili komunikaciju i predstavljali interese svoje države u globalnom digitalnom okruženju. Djelovanje na ovaj način omogućuje bržu reakciju na svjetske događaje, proširuje utjecaj i potiče javnu komunikaciju koja prije nije bila moguća putem tradicionalne diplomacije. Međutim, postoje problemi povezani s digitalnim svijetom, poput dezinformacija, manipulacije informacijama i kibernetičkih prijetnji, koje zahtijevaju novu strategiju za upravljanje komunikacijom, povjerenjem i sigurnošću. Također,

živimo u razdoblju strateškog natjecanja i složenih sigurnosnih prijetnji. Svjedočimo sukobima, vojnoj koncentraciji i agresijama, te porastu izvora nestabilnosti u našem susjedstvu i šire, što dovodi do teških humanitarnih patnji i raseljavanja (Council of the European Union, 2022a, str. 2). Budući da omogućuje koordinaciju globalnih reakcija, borbu protiv dezinformacija te brzo i precizno praćenje kriznih situacija, digitalna diplomacija postaje sve značajnija u ovom okruženju. Osim toga, poboljšava komunikacijske putove tijekom međunarodnih napetosti i pomaže državama da razviju međusobno povjerenje i suradnju.

S obzirom na ove uvjete, postavlja se ključno istraživačko pitanje: Kako Europska unija koristi alate digitalne diplomacije za ublažavanje sukoba u sve složenijem globalnom sigurnosnom okruženju? Kako bi se odgovorilo na ovo pitanje, ovaj će tekst nastojati prikazati mogućnosti i izazove digitalne diplomacije te analizirati kako je EU koristi u suvremenim međunarodnim odnosima.

Digitalna diplomacija – koncept i EU pristup

Da bismo razumjeli suvremeni koncept digitalne diplomacije, potrebno je sagledati njezine korijene u tradicionalnim oblicima diplomatske komunikacije. Diplomatska komunikacija i interakcija razvile su se kroz praksu međusobnog djelovanja uključenih aktera, što je dovelo do oblikovanja niza instrumenata i institucija usmjerenih na ostvarivanje diplomatskih interesa (Stanze & Voelsen, 2022, str. 7). Pojava interneta označila je prekretnicu u toj povijesnoj evoluciji diplomatske prakse. Razvoj interneta uzrokovao je značajne promjene u svijetu. Internet i računalni sustavi omogućili su prvi put trenutačan pristup informacijama i brzu pisanu komunikaciju (Verrekia, 2017, str. 12).

Razumijevanje tih promjena zahtijeva i preciznije određivanje samog pojma digitalne diplomacije. Iako digitalna diplomacija postaje sve značajnija tema, još uvijek ne postoji univerzalno prihvaćena definicija tog pojma. Različite organizacije i znanstvenici ponudili su različita tumačenja, što je dovelo do raznolikih pristupa istraživanju — od kibernetičke sigurnosti i društvenih mreža do upravljanja internetom (Verrekia, 2017, str. 14). Jednu od najpotpunijih definicija daje Frey (2024), koja ističe da je digitalna diplomacija strateška uporaba digitalnih alata i platformi društvenih mreža koje koriste diplomatski akteri – vlade, diplomati i međunarodne organizacije – za provođenje širokog spektra diplomatskih aktivnosti (str. 112). Iako se digitalna diplomacija može povezivati i s praksama kulturne

diplomacije i javne diplomacije, ovaj se rad fokusira na njezinu sigurnosno-normativnu dimenziju u kontekstu sukoba, kibernetičkih prijetnji i stranih informacijskih manipulacija.

Transformacija komunikacijskih tehnologija upravo je omogućila razvoj digitalne diplomacije kao novog alata međunarodnih odnosa, čiju važnost posebno ističe Europska unija. Istodobno, sve više dolazi do izražaja važnost vodeće uloge Europske unije i njezinih država članica u oblikovanju međunarodnog digitalnog upravljanja i očuvanju temeljnih demokratskih vrijednosti u digitalnom prostoru (Vijeće Europske unije, 2023, str. 2). Kako bi se odgovorilo na te izazove, Europska unija razvila je sveobuhvatan pristup digitalnoj diplomaciji. Vijeće Europske unije ističe da je svrha digitalne diplomacije EU-a višestruka. Prije svega, ona ima za cilj ojačati globalnu ulogu Europske unije u digitalnim pitanjima, utemeljenu na zajedničkim geopolitičkim prioritetima, uz poseban naglasak na zemlje od strateške važnosti ili one s visokim stupnjem ranjivosti. Nadalje, digitalna diplomacija ima važnu ulogu u promicanju ljudskih prava i demokratskih vrijednosti u digitalnom okruženju. Uz to, trebalo bi se poticati razvoj tehnologije koja stavlja čovjeka i njegova prava u središte međunarodnih rasprava. Konačno, jedan od temeljnih ciljeva digitalne diplomacije EU-a jest promicanje otvorenog, slobodnog, globalnog, stabilnog i sigurnog interneta, koji se temelji na suradničkom modelu upravljanja internetom (Council of the European Union, 2022b, str. 3). U praksi to znači da EU djeluje protiv ograničavanja pristupa internetu i neopravdanog praćenja digitalnih aktivnosti građana, a istodobno prati online kampanje i sadržaje na društvenim mrežama tijekom izbora. Time se zaštita ljudskih prava i demokratskih procesa konkretno primjenjuje i u digitalnom prostoru (Council of the European Union, 2022b).

Od Europske unije i njezinih država članica zahtijeva se daljnji razvoj suradnje s partnerima diljem svijeta, uz povezivanje i učinkovito korištenje svih dostupnih diplomatskih i političkih instrumenata. Pri tome je ključno osigurati komplementarnost i usklađenost unutarnjih i vanjskih politika Europske unije. Kako bi se ti ciljevi ostvarili, potrebno je dodatno unaprijediti suradnju između različitih politika i djelovanja EU-a, osobito u područjima ljudskih prava, kibernetičke sigurnosti, hibridnih prijetnji i digitalizacije, čime se jača cjelovitost i učinkovitost europske digitalne diplomacije (Vijeće Europske unije, 2023, str. 2).

Uspješna provedba takvog pristupa zahtijeva jasan institucionalni okvir koji omogućuje koordinirano djelovanje različitih tijela Europske unije. EU-ov institucionalni sustav temelji se na podjeli uloga među ključnim

institucijama koje zajedno oblikuju i provode politike, uključujući i digitalnu diplomaciju. Prema članku 13. Ugovora o Europskoj uniji, temeljni su akteri Europsko vijeće, Europski parlament i Europska komisija, uz diplomatsku službu EU-a – Europsku službu za vanjsko djelovanje (EEAS) (European Union, 2016; European Union, 2010). Europsko vijeće okuplja predsjednike država ili vlada i postavlja opće političke smjernice i prioritete Unije. Iako ne donosi zakone, ono određuje strateške ciljeve, uključujući i one u području vanjske i sigurnosne politike, čime okvirno usmjerava i digitalnu dimenziju diplomacije, primjerice strateške odgovore na dezinformacije (European Union, 2025). Europska komisija, kao izvršno tijelo Unije, predlaže zakonodavstvo, provodi politike i upravlja proračunom. U vanjskim odnosima vodi pregovore i inicijative, poput digitalnih partnerstava, postavljanja standarda i jačanja sigurnosti digitalnih lanaca (European Commission, 2024). Europski parlament sudjeluje u donošenju zakona i proračuna te nadzire međunarodne sporazume i vanjsku pomoć. Kroz rezolucije i nadzorne mehanizme utječe na prioritete digitalne politike prema trećim zemljama, osobito u područjima trgovine, kibernetičke sigurnosti te borbe protiv stranih manipulacija informacija. (European Parliament, 2024).

Europska služba za vanjsko djelovanje (EEAS) djeluje kao diplomatska služba Europske unije pod vodstvom Visokog predstavnika za vanjske poslove i sigurnosnu politiku te provodi vanjsku i sigurnosnu politiku Unije (European Union, 2010). U okviru digitalne diplomacije, EEAS koordinira Digital Diplomacy agendu, koja obuhvaća globalna digitalna pravila, kibernetičku sigurnost i međunarodnu povezanost (European External Action Service, 2025). Putem svojih odjela za strateške komunikacije, poput StratComa — osobito inicijative East StratCom Task Force i projekta EUvsDisinfo — EEAS jača otpornost Europske unije i partnerskih zemalja na dezinformacije te promiče vrijednosti Unije u digitalnom prostoru (European External Action Service, 2023; Zaiotti, 2024). Sve navedeno potvrđuje da digitalna diplomacija predstavlja jedan od strateških mehanizama Europske unije za jačanje svoje globalne uloge i očuvanje svojih vrijednosti u digitalnom dobu.

Digitalna diplomacija u konfliktima

Digitalna diplomacija razvila se u definirajuću značajku vanjskog djelovanja Europske unije (EU), odražavajući šire transformacije u globalnom upravljanju i sigurnosti. Hocking i Melissen (2015.) tvrde da digitalizacija diplomacije predstavlja i nastavak tradicionalnih praksi vanjske politike

i odgovor na nove oblike povezanosti i sukoba (str. 9). Za EU, digitalna diplomacija služi kao mehanizam za promicanje normi i upravljanje krizama u kibernetičkom prostoru (Christou, 2024, str. 5). Širenje kibernetičkih operacija i kampanja dezinformiranja, naglašava da se normativna moć EU sve više testira u digitalnim područjima gdje se meka moć, pravo i odvratanje spajaju (Christou, 2024, str. 4 - 5).

Tijekom posljednjih deset godina Europska unija postupno je izgradila jasan i povezan pristup „digitalnoj diplomaciji“, namijenjen postupanju u krizama i sukobima. Temelj ove strategije je „Cyber Diplomacy Toolbox“ iz 2017. g, koji je dalje razrađen smjernicama iz lipnja 2023. g. Ovaj okvir ocrtava temeljne radnje koje treba poduzeti u slučaju kibernetičkog napada: stabilnost, suradnja, sprječavanje sukoba, otpornost i reakcija. Smjernice također opisuju povezanost s drugim politikama i praksama EU-a, uključujući protokole za upravljanje krizama, protumjere hibridnih prijetnji i strategije odnosa s javnošću. Naglasak je na učinkovitoj koordinaciji među institucijama i državama članicama, pravovremenoj razmjeni informacija i jačanju otpornosti sustava unutar EU-a i u suradnji s partnerima (Council of the European Union, General Secretariat, 2023).

Dana 30. srpnja 2020. Vijeće Europske unije prvi je put primijenilo okvir sankcija protiv kibernetičkih napada. Sankcije su uvedene protiv šest osoba i tri organizacije povezanim s operacijama „WannaCry“, „NotPetya“ i „Cloud Hopper“, kao i pokušajem hakiranja Organizacije za zabranu kemijskog oružja (OPCW) (Council of the European Union, 2020). Time je odgovor EU-a izašao iz okvira isključivo tehničkih postupaka te postao i jasno politički: napadači su se suočili s konkretnim troškovima i posljedicama. Ova odluka uspostavila je obrazac za buduće postupanje. EU je pokazala da može kolektivno pripisati odgovornost za napade, javno ih osuditi te, kada su ispunjeni uvjeti, uvesti ciljane sankcije. Mjere se kreću od službenih izjava i koordiniranih poruka do zajedničke odgovornosti, zamrzavanja imovine i zabrana putovanja. Time je postavljen dugoročni obrazac za usmjerenije i dugoročnije djelovanje protiv trajnih izazova. U stvarnosti, to je poboljšalo koordinaciju sa saveznicima, pojačalo odvratanje i poslalo jasnu poruku da kibernetički napadi mogu imati stvarne političke i ekonomske posljedice, a ne samo reputacijske (Council of the European Union, 2020; Council of the European Union, 2025).

Primjena digitalne diplomacije EU-a u krizama i sukobima odvija se kroz tri povezana toka djelovanja. Normativno-politički pristup karakterizira rastuća tendencija prema eksternalizaciji politike kibernetičke sigurnosti EU-a, prebacujući brige unutarnje politike u područje Zajedničke vanjske i

sigurnosne politike (ZVSP). Ova je strategija institucionalizirana kroz EU-ov Alat za kibernetičku diplomaciju, pokrenut 2017. g, koji uspostavlja temelj za zajednički diplomatski odgovor EU-a na zlonamjerno kibernetičko ponašanje. Alat uključuje diplomatske instrumente poput koordiniranih javnih izjava i zajedničkih službenih prigovora. Kada su ispunjeni pravni i dokazni standardi, uključuju se i ciljane restriktivne mjere (sankcije) u okviru ZVSP-a, koje imaju za cilj obeshrabriti potencijalne počinitelje te potaknuti odgovorno ponašanje država preko granica EU-a (Miadzvetskaya & Wessel, 2022). Drugi je tehničko-operativni pristup utemeljen na projektima razvoja sposobnosti unutar Stalne strukturirane suradnje (PESCO), čiji je cilj stvaranje „pozitivne integracije“ u obrani EU. Ključna komponenta ovog pristupa spada u projektni klaster „kibernetičkih sposobnosti“, posebno u projekt pod nazivom „Timovi za brzi kibernetički odgovor i međusobna pomoć u kibernetičkoj sigurnosti“. Ovu PESCO inicijativu, koju koordinira Litva, podupire Europska obrambena agencija (EDA) (Blockmans & Macchiarini Crosson, 2021). Treći je strateški komunikacijski pristup koji vodi odjel StratCom EEAS-a i usmjeren je na suzbijanje manipulacije i uplitanja stranih informacija (FIMI). FIMI se definira kao uglavnom nelegalan, namjeren i koordiniran obrazac ponašanja koji ugrožava vrijednosti i političke procese EU-a. Ova strategija koristi mehanizme poput FIMI Toolboxa i FIMI-Information Sharing and Analysis Centre (ISAC) kako bi se poboljšala sposobnost brzog otkrivanja, analize i reagiranja. Usvajanjem ovog pristupa, koji je u skladu s okvirom „informatijskog ratovanja“, EEAS proširuje digitalnu diplomaciju prema koordiniranom upravljanju informacijskim okruženjem (Proto, Lamoso-González & Bouza García, 2025).

Na strani slabosti, uspostavljanje restriktivnih mjera unutar tematskog okvira EU-a za kibernetičke sankcije nastoji pružiti fleksibilnost kako bi se pojednostavio proces i izbjegli dugotrajni postupci skloni vetu, koji se često pojavljuju kada se sankcije odnose na konkretne zemlje. Međutim, ova potreba za brzinom i odvrćanjem djeluje unutar pravnog sustava koji nalaže jednoglasnost za odluke u Zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici (ZVSP) i nameće visok pravni teret kako bi se osigurala legitimnost. Zahtjev da Vijeće Sudu Unije dostavi skup dovoljno konkretnih, preciznih i dosljednih dokaza kako bi se utvrdila veza između pojedinca i restriktivne mjere naglašava ovaj strogi prag. Dvosmislenost u zakonodavnom okviru u vezi s ključnim konceptima povećava rizik da se odluke donose bez jasnih kriterija i vjerojatnost sudske revizije. Sveobuhvatan i rigorozan sudski nadzor koji održava Europski sud pravde (ESP) bitan je za integritet postupka i vladavinu prava, no rezultirao je zastojsima Vijeća u prošlim slučajevima sankcija (Ortiz-Hernández, 2024).

Učinkovitost i legitimnost okvira restriktivnih mjera EU-a oslanjaju se na mehanizme pravne kontrole i transparentnosti, koji služe kao mjere validacije ishoda. Vlasti su težile da sustav postigne dva složena cilja: ublažavanje neposrednih prijetnji i oblikovanje ponašanja potencijalnih agresora dugoročno, uz napomenu da će sposobnost reagiranja i odvrćanja odrediti buduću putanju. Kako bi se osigurala dosljednost sustava s vladavinom prava, Vijeće nalaže da se popis sankcioniranih subjekata i pojedinaca periodično preispituje, najmanje svakih dvanaest mjeseci. Taj pregled, uz pružanje sveobuhvatnih informacija, služi održavanju transparentnosti i odgovornosti unutar regulatornog režima. Ključno je da učinkovitost sudske revizije zajamčena člankom 47. Povelje o temeljnim pravima Europske unije zahtijeva da odluka o izricanju sankcija mora biti utemeljena na dovoljno čvrstim činjeničnim razlozima. S obzirom na poteškoće Vijeća u pribavljanju dokaza u složenim situacijama poput kibernetičkih napada, obveza dokazivanja smatra se ispunjenom ako se Sudu Unije podnese skup dovoljno konkretnih, preciznih i međusobno usklađenih dokaza. Ti dokazi moraju uspostaviti dovoljnu vezu između osobe na koju se odnosi restriktivna mjera i situacije na koju se ta mjera primjenjuje (Ortiz-Hernández, 2024).

Zaključak

Digitalna transformacija je promijenila način na koji države komuniciraju, rješavaju krize i razvijaju sigurnosne planove. S obzirom na rastuću rasprostranjenost hibridnih prijetnji, kibernetičkih napada i dezinformacija, digitalna diplomacija sada je bitna komponenta moderne vanjske politike, a ne samo dodatni instrument. U tom smislu, Europska unija razvija koherentnu strategiju koja spaja normativnu funkciju EU-a s učinkovitim mjerama odgovora na krize.

Prema analizi, EU uglavnom koristi digitalnu diplomaciju kroz tri međusobno povezane dimenzije: normativno-političku (kroz Instrument za kibernetičku diplomaciju i restriktivne mjere), tehničko-operativnu (kroz razvoj sposobnosti i PESCO inicijativu) i komunikacijsku (kroz EEAS StratCom i borbu protiv strane manipulacije informacijama). Ovakav okvir omogućuje Uniji da brže, koherentnije i vidljivije reagira na sukobe i krize nego što bi to dopuštali tradicionalni diplomatski pristupi, posebno u krizama gdje su digitalni prostor i komunikacija jednako važni kao i fizičke akcije.

Međutim, učinkovitost tih instrumenata nije ni zajamčena ni jednaka u svim situacijama. Institucionalna složenost EU-a stvara značajna ograničenja.

Potreba za jednoglasnim donošenjem odluka unutar ZVSP-a izaziva daljnju zabrinutost. Učinkovitost je dodatno ograničena visokim pravnim standardom za utvrđivanje krivnje za kibernetičke napade. Iako EU u praksi može poduzeti odlučne mjere, to često rezultira sporijim odgovorima.

Istraživačko pitanje - Kako Europska unija koristi alate digitalne diplomacije za ublažavanje sukoba u sve složenijem globalnom sigurnosnom okruženju? - sugerira da učinkovitost digitalne diplomacije Europske unije ovisi o usklađenosti tri ključna elementa. Ti elementi su: kolektivna politička namjera država članica, institucionalna koordinacija i čvrsti dokazi koji podupiru pravno održiv odgovor. U tom kontekstu, digitalna diplomacija Europske unije doprinosi smanjenju sukoba mehanizmima odvratanja, jačanju otpornosti i oblikovanju informacijskog okruženja. Međutim, dugoročna učinkovitost ovisit će o sposobnosti Unije da se kontinuirano prilagođava novim sigurnosnim prijetnjama. To će također ovisiti o sposobnosti Unije da brzo djeluje, bez ugrožavanja svoje vjerodostojnosti i temeljnih demokratskih načela.

Literatura

Blockmans, S., & Macchiarini Crosson, D. (2021). PESCO: A force for positive integration in EU defence. *European Foreign Affairs Review*, 26(Special Issue), 87–110.

Christou, G. (2024). *Cyber Diplomacy: From Concept to Practice* (Tallinn Papers No. 16). NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence.

Council of the European Union. (2020, 30. srpnja). *EU imposes the first ever sanctions against cyber-attacks* [Press release]. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/07/30/eu-imposes-the-first-ever-sanctions-against-cyber-attacks/> [consilium.europa.eu](https://www.consilium.europa.eu)

Council of the European Union. (2022a, 21. ožujak). *A Strategic Compass for Security and Defence – For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security*. [PDF]. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/en/pdf>

Council of the European Union. (2022b, 18. srpnja). *Council Conclusions on EU Digital Diplomacy (Document ST-11406/22)*. [PDF]. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11406-2022-INIT/en/pdf>

Council of the European Union, General Secretariat. (2023, 8. lipnja). *Revised implementing guidelines of the Cyber Diplomacy Toolbox*

- (Document No. 10289/23; ST-10289-2023-INIT). <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10289-2023-INIT/en/pdf>
- Council of the European Union. (2025, 12. svibnja). *Cyber-attacks: Council extends sanctions and legal framework* [Press release]. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/05/12/cyber-attacks-council-extends-sanctions-and-legal-framework/>
- European Commission. (2024, 2. prosinca). *Role of the European Commission*. https://commission.europa.eu/about/role_en
- European External Action Service. (2023, 19. lipnja). *EUvsDisinfo*. https://www.eeas.europa.eu/delegations/china/euvsdisinfo_en
- European External Action Service. (2025, 25. lipnja). *Digital diplomacy for a secure and competitive Europe*. https://www.eeas.europa.eu/eeas/digital-diplomacy-secure-and-competitive-europe_en
- European Parliament. (2024). *The European Parliament's role in external policies (Welcome Pack 2024–2029)*. Directorate-General for External Policies of the Union, Strategy and Innovation Unit.
- European Union. (2010). *Decision 2010/427/EU*. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32010D0427>
- European Union. (2016). *Treaty on European Union, Article 13*. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016M013>
- European Union. (2025, 18. veljače). *European Council*. European Union. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-council_en
- Frey, C. (2024). *Digital Diplomacy: The Impact of Technology on Modern Diplomacy and Foreign Policy. Current Realities and Future Prospects*. *Romanian Journal of European Affairs*, 24(1), 107–126.
- Hocking, B., & Melissen, J. (2015). *Diplomacy in the Digital Age*. Netherlands Institute of International Relations Clingendael.
- Miadzvetskaya, Y., & Wessel, R. A. (2022). The externalisation of the EU's cybersecurity regime: The Cyber Diplomacy Toolbox. *European Papers*, 7(1), 413–438.
- Ortiz-Hernández, E. (2024). The compatibility of restrictive measures regarding cyberattacks with the Charter of Fundamental Rights of the EU. *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC)*, 8, 711–729.
- Proto, L., Lamoso-González, P., & Bouza García, L. (2025). The EU's FIMI turn: How the European Union External Action Service reframed

the disinformation fight. *Media and Communication*, 13, Article 9474.

Stanzel, V., & Voelsen, D. (2022). *Diplomacy and Artificial Intelligence: Reflections on Practical Assistance for Diplomatic Negotiations*. SWP Research Paper 1. Stiftung Wissenschaft und Politik [German Institute for International and Security Affairs].

Verrekia, B. (2017). *Digital diplomacy and its effect on international relations* (Independent Study Project, SIT Graduate Institute/SIT Study Abroad). SIT Digital Collections.

Vijeće Europske unije. (2023, 26. lipnja). *Zaključci Vijeća o digitalnoj diplomaciji EU-a*.

Zaiotti, R. (2024). *The European Union and Digital Diplomacy: Projecting Global Europe in the Social Media Era*. In *The Oxford Handbook of Digital Diplomacy*. Oxford University Press.

Nakladnik:

IRMO - Institut za razvoj i međunarodne odnose
Ulica Ljudevita Farkaša Vukotinovića 2
10000 Zagreb
www.irmo.hr

Za nakladnika:

Jakša Puljiz, ravnatelj

Uredništvo:

Ana-Maria Boromisa,
Sanja Maleković,
Jakša Puljiz,
Sanja Tišma,
Aleksandra Uzelac

Lektura:

Maja Hoić

Grafičko uređenje:

Dragana Markanović

Ova publikacija odražava isključivo stajalište autora i Institut se ne može smatrati odgovornim prilikom uporabe informacija koje se u njoj nalaze.

Sadržaj publikacije moguće je prenositi bez prethodnog odobrenja IRMO-a pod uvjetom da se jasno i vidno navede izvor (autor, naslov, IRMO kao nakladnik te poveznica na internet stranicu objave).